

Цифровізація розгляду судових справ щодо порушення авторського права

Даніїл Шматков

кандидат педагогічних наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем інформаційних технологій та протидії злочинності у кіберпросторі, навчально-науковий інститут № 4, Харківський національний університет внутрішніх справ МВС України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2952-4070>, e-mail: shmatkov.daniil@univd.edu.ua

Вадим Товстик

курсант, навчально-науковий інститут № 4, Харківський національний університет внутрішніх справ МВС України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1999-4714>, e-mail: ilyasavo34@gmail.com

Роман Стецик

курсант, навчально-науковий інститут № 4, Харківський національний університет внутрішніх справ МВС України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-1263-184X>, e-mail: romanstetsyk06@gmail.com

Проаналізовано специфіку розгляду позовів щодо порушення авторського права в Україні та США. Через відсутність чинного вищого спеціалізованого суду в Україні та значущу роль релевантної судової експертизи запропоновано вивчення та впровадження досвіду засновників регулювання авторського права в цифровому середовищі.

Ключові слова: авторське право; Цифрова Епоха; DMCA; CCB; медіація.

Digitalization of Legal Proceedings Regarding Copyright Infringement

Daniil Shmatkov, Vadym Tovstyk,

Roman Stetsyk

This paper examines the specific features of legal proceedings related to copyright infringement in Ukraine and the United States. Due to the absence of a specialized higher court in Ukraine and the significant role of relevant forensic examination, we propose a study and implementation of the experience of founders of copyright regulation in the digital environment.

Keywords: copyright; digital age; DMCA; SCC; mediation.

Порушення авторського права у цифрову епоху — актуальна проблема. Зокрема, таким правопорушенням присвячено розділ Будапештської конвенції про кіберзлочинність. Користувачі генерують величезні обсяги контенту: зображення, фото, описи, інструкції, відео тощо — і застосовують його у різних видах діяльності, де комерційна складова переважає. Комерційне користування авторським правом у недобросовісний спосіб вважається порушенням авторського права в усіх розвинутих країнах.

З одного боку, у результаті судової реформи 2016—2017 рр. в Україні було змінено порядок вирішення спорів щодо інтелектуальної власності [1]. Їх мав би вирішувати вищий спеціалізований суд, який все ще не запрацював. Розгляд позовів щодо порушення авторського права буде значно ускладненим за відсутності спеціальних знань, і роль релевантної судової експертизи тут є значущою [1].

З іншого боку, цифрові технології накладають нові умови користування об'єктами авторського права, починаючи з видів творів і закінчуючи кількістю сторін, які взаємодіють у цьому процесі.

Значний крок в оптимізації вирішення спорів щодо порушення авторського права зроблено із прийняттям 1998 року закону США про авторське право в цифрову епоху (DMCA). Багато положень DMCA в різних інтерпретаціях було імплементовано в закони інших країн, зокрема України [2].

Електронні платформи та їхні користувачі отримали деякі інструмен-

ти саморегулювання [3]. DMCA дає користувачу змогу надіслати заяву про порушення третіми особами його авторського права безпосередньо на платформу. Оперативно реагуючи на цю заяву, платформа знімає із себе відповідальність за таке порушення, тому подібні звернення розглядаються майже автоматично й у більшості випадків успішно для заявника, тобто вебсторінку ймовірного порушника блокують. Проте й особа, щодо якої було подано заяву, має право надіслати свою контрзаяву в будь-який час, у такому разі все відбувається навпаки й має той самий рівень автоматизації та майже той самий рівень успішності, але тепер не для правовласника. І на цьому етапі користувач уже обмежений строком для подання судового позову, який не має перевищувати два тижні з дати отримання контрзаяви, інакше вебсторінка ймовірно (навіть на 99%) буде розблокована.

Суд — це недешево та нешвидко. Тому американці як піонери регулювання авторського права в цифрову епоху прийняли інший документ Copyright Alternative in Small-Claims Enforcement Act від 2020 року, яким створили трибунал із розгляду позовів щодо авторських прав (CCB). Хоча вчені сперечаються щодо конституційності функціонування такого органу в конкуренції із судом через складність оскарження рішень новоствореного органу (зокрема, у судовому порядку) та процедури призначення членів трибуналу, загалом добровільність участі сторін у процесі робить

його цілком законним [4]. Важливо зазначити, що трибунал складається з висококваліфікованих членів, які мають спеціальну компетентність у питаннях авторського права, і швидко розглядає предметно диференційовані скарги, зокрема:

- позови про порушення авторських прав;
- позови про непорушення авторських прав;
- позови щодо «введення в оману» в заявах, надісланих відповідно до DMCA.

Скарги подаються онлайн і участь у процесі може бути віддаленою.

Чи прийме цифрова платформа позов, поданий через ССВ для відхилення контрзаяви можливого порушника? Юридично не мали б, оскільки DMCA згадує саме про судові позови, а не заяви до трибуналів або медіаторів. Але практично — так, американські платформи (Amazon, Etsy тощо) це роблять, тобто відхиляють контрзаяви можливих порушників за наявності у правовласника підтвердження звернення до ССВ, ймовірно, через законодавче забезпечення діяльності трибуналу та майже безапеляційну силу його рішень.

В Україні ситуація трохи інша, і вона обумовлює ще більшу потребу у функціюванні подібних технічно-юридичних рішень. Зокрема, в останній редакції Закону України «Про авторське право і суміжні права» зазначено, що постачальник послуг хостингу зобов'язаний відновити доступ до цифрового контенту на десятий робочий день із дня надсилання

заявнику копії повідомлення про порушення, якщо протягом цього часу заявник не надав йому підтвердження відкриття судового провадження про захист його прав на об'єкт (об'єкти) авторського права та/або суміжних прав, розміщених як цифровий контент, щодо якого (яких) подано заяву про припинення порушення [5].

В Україні ефективно функціонує платформа «Електронний суд», але ще не працює спеціалізований суд з інтелектуальної власності, тому справи щодо авторського права можуть довго розглядатися через зрозумілі причини. Крім того, з 2023 року на базі Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій внутрішніми наказами створено Центр медіації та посередництва. Але чи погодиться цифрова платформа прийняти рішення подібного центру для продовження блокування контенту ймовірного порушника? Відповідь на питання можна дізнатися емпіричним шляхом, але за згаданим законом — не має. У США також знали про інститут медіації, але вирішили підсилити авторитетність рішень ССВ на законодавчому рівні.

Отже, за відсутності чинного вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності діджиталізація судочинства недостатньо задовольняє потреби правовласників, які сформувалися цифровою епохою. Крім того, за наявності чинного вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності досвід

більш розвинутих країн свідчить про виникнення інших проблем — диференціації позовів у галузі, створення відповідних органів для їхнього розгляду й подальшої специфічної цифровізації з урахуванням специфіки галузі для зменшення фінансового й часового навантаження на зацікавлені сторони та інформаційного навантаження на судову систему.

Перелік джерел посилання

1. Шабалін А. Деякі господарсько-процесуальні аспекти призначення судової експертизи у справах про захист права інтелектуальної власності. *Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності*: мат-ли VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, присвяч. Міжнар. дню інтелект. власності (Київ, 26.04.2023). Київ, 2023. С. 214—218. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=dHtZloQAAAAJ&pagesize=80&citation_for_view=dHtZloQAAAAJ:4JMBOYKVnBMC (дата звернення: 16.09.2024).
2. Shmatkov D., Cabrera Zagalaz A. Notice-and-Takedown Procedures in Ukraine, Spain, China and the US. *Law and innovative society*. 2022. Vol. 1(18). Pp. 22—33. DOI: 10.37772/2309-9275-2022-1(18)-2 (дата звернення: 16.09.2024).
3. Шматков Д. І. Автоматизація саморегулювання в галузі авторського права на цифрових платформах. *Цифрові трансформації України 2023: виклики та реалії* : мат-ли IV кругл. столу (Харків, 29.09.2023). Харків, 2023. С. 152—160.
4. Vischio A. The Case for the CCB : A Defense of the Constitutionality of the Copyright Claims Board. *Colum. JL & Arts*. 2022. Vol. 46. Pp. 85—108. URL: https://scholarship.law.columbia.edu/law_media_arts/44/ (дата звернення: 16.09.2024).
5. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2811-20> (дата звернення: 16.09.2024).